

Evropa odešla od rozumu k ideologii

Zažíváme nejhorší ekonomickou situaci od sametové revoluce. „Na vysoké inflaci má podíl nejen válka na Ukrajině a vysoké ceny energií, ale i naše vlády, které všechny problémy řeší rozdáváním peněz,“ tvrdí **prof. PhDr. TOMÁŠ HAVRÁNEK (37), Ph.D.**, podle mezinárodních databází nejcitovanější český ekonom ve světě (před prof. Janem Švejnarem, který žije v USA). „A v Evropě místo ideologie potřebujeme zpátky racionalitu,“ dodává. Jaké jsou jeho recepty na ozdravení ekonomiky? Přehodnotit program Green Deal, vsadit na jadernou energetiku a u nás posílit korunu, abychom se úplně zbavili inflace a zase se vyplatilo šetřit. Co můžeme podle něj čekat od Ruska a od Číny?

■ V jaké stavu se dnes nachází česká ekonomika?

Jsme v nejhorší situaci, v jaké jsme se kdy jako samostatná Česká republika ocitli. Zároveň to není klasická ekonomická krize, která by měla trvat delší dobu. Útlum je vyvolán převážně vysokými cenami energií. Globálně se ale nabídka energií nesnížila a jednou se ceny elektřiny i plynu vrátí na původní čísla. Může to ovšem trvat několik let. Problém je dočasně daný situací na Východě. Ta se ani vyřešit nemusí, stačí, že budeme mít hotové terminály pro dovoz zkapalněného plynu odjinud.

■ **Ekonom Lukáš Kovanda řekl: „Politici by měli lidem nalít čistého vína a říct, že energo-drahota je výsledkem záměrného konání EU v posledních 15 letech: podinvestování energetiky a jádra, sázky na nespolehlivé zelené zdroje a Putinův plyn. Napříč EU se překotně opouštěla tradiční energetika, aniž by měla odpovídající náhradu. Zato vybudovala fatální energetickou závislost na totalitárním režimu, jenž si s ní pohrává.“ Souhlasíte?**

I člověk, který má Evropskou unii rád, si musí přiznat, že evropská energetická politika selhala. Razila to EU, ale neznamená to, že to na nás valil jenom ten zlý Brusel. Hlasovali pro to i čeští politici. Pro byla i spousta českých komentátorů. Je to špatné kolektivní rozhodnutí většiny z nás.

■ **Jaký podíl tedy má na současných cenách energií a na inflaci zelená politika, Green Deal, emisní povolenky, a především rozhodnutí Německa pozavírat jaderné a uhelné elektrárny a vsadit na ruský plyn, který před třiceti lety nikdo ze**

▼ **Energetická drahota znamenala pro řadu států EU včetně Česka odložení termínu konce uhelných elektráren. A spousta lidí na venkově se vrátila i k topení dřevem. U nás, ale třeba i v Německu.**

▲ **Rekordní ceny pohonných hmot začaly po prázdninách klesat a benzin Natural 95 byl na konci září nejlevnější od začátku války na Ukrajině (v průměru 37,56 Kč), nyní ale ceny opět rostou. Důvodem je společné rozhodnutí kartelu OPEC (organizace 13 zemí vyvážejících ropu) a Ruska o prudkém snížení těžby ropy. Podle odhadu ekonomů tak během zimy bude v Česku stát litr benzínu na pumpách kolem 45 Kč a nafta asi 50 Kč.**

západní Evropy nedovážel? Nebylo tohle fatální oslabení, a Putinova válka nás potom jen dorazila? A možná právě kvůli této naší závislosti si Rusko troufalo napadnout Ukrajinu...

Problém je v tom, že nové zdroje energie jako například soláry jsou sice skvělé, ale závislé na tom, kdy svítí slunce. Proto zvyšují důraz na záložní zdroje, které vykrývají po-

„Jednou z příčin zdražení je odklon od jaderné energie.“

ptávku, když slunce nesvítí. Do velké míry to způsobuje nerovnováhu na trhu energií, protože cena se určuje podle nejdražšího zdroje, který je v tu danou chvíli zapnutý...

■ **Což byly v posledním období plynové elektrárny.**

Přesně tak. A plyn je dnes strašně drahý. Kdyby Němci investovali do jaderných elektráren, nebyla by tak velká potřeba vyrovnávat nabídku elektřiny uhlím a plynem. Místo toho se orientovali na Rusko, což se ukázalo jako velká chyba. Ceny energie by byly jinak o poznání nižší. Green Deal má na současnou energetickou krizi opravdu svůj podíl. My na zelenou energetiku tlačíme dřív, než je na to technologie připravená, hlavně po stránce akumulace energie, když slunce nesvítí. Odklon od jaderné energie byl jednou z hlavních příčin současných problémů.

■ **Neřídí se energetika a ekonomika obecně v Evropě spíše ideologií? I Japonsko, jež má za sebou hrůzy Hirošimy a Nagasaki, ale i explozi v jaderné elektrárně Fukušima po podmořském zemětřesení v roce 2011, což byla nejhorší jaderná havárie od Černobylu v roce 1986, se nyní k jádru pragmaticky vrací.**

Jaderná energie je čistá z hlediska emisí, i když má samozřejmě svá rizika. Nicméně dnešní jaderné elektrárny jsou pro lidi bezpečnější než tepelné, a pro řadu zvířat i než větrné nebo vodní. Chceme-li mít nízké emise a zároveň dostupnou elektřinu, jiná cesta než jádro momentálně není a hodně dlouho nebude. S tím se musíme smířit, přestože některým se to ideologicky nelíbí. To znamená nejen zavřené jaderné elektrárny znovu otevřít, ale masivně začít stavět nové. Po celé Evropě. Hned.

■ **Ted' v září Němci sice dvě poslední jaderné elektrárny nechali v rezervě do dubna 2023, ale zbylou třetí odpojili. Ještě před jedenácti lety, před havárií v japonské elektrárně Fukušima, jich měli v provozu sedmáct a získávali z ní bezmála čtvrtinu z cel-**

kové produkce elektřiny. Proč mají vlastně vůči jádru takový odpor? V Japonsku jsou čas od času zemětřesení, což byl i důvod havárie ve Fukušimě, ta ale v Německu nejsou.

Nechápu to... Dnes je navíc úplně jiná úroveň bezpečnosti, ale my máme v hlavách pořád Černobyl. S troškou nadsázky lze tudíž říct, že u kořenů současné energetické krize leží už ruský diletantismus 80. let. Němci jako bezprostřední důvod uváděli Fukušimu, v ní ale zabýjelo tsunami, ne radiace.

■ **Není to rozhodnutí od Němců sobecké? Oni mají peníze na to koupit si drahou energii, ale kvůli jejich postoji je energie drahá pro celou Evropu. My vyrobíme elektřinu víc, než kolik spotřebujeme, ale obchodujeme ji přes německou burzu, a tím pádem se prodává i ta určená pro náš trh. Kdybychom burzu v Lipsku obešli a prodávali elektřinu v Česku napřímo, a tedy mnohem levněji, nemuseli bychom tolik zatěžovat domácnosti a firmy...**

Jenže ji vyrábí a prodává drazo hlavně ČEZ, což je z většiny státní firma. Ve finále tedy stejně ty peníze zůstanou tady. Zastropování cen elektřiny a mimořádná daň není nic jiného, než že vezmete zisky společnosti ČEZ a rozdělíte je lidem, aby mohli utáhnout účty za elektřinu. Teď se schválil rozumný kompromis, který pro domácnosti bude zhruba znamenat zvýšení cen energií zhruba o sto procent oproti roku 2021. Většina to nějak utáhne, jen nás to nutí šetřit. A to je dobře. ČEZ není ze 100 % stát-

ní firmou, má minoritní akcionáře a bylo by proti zákonu, aby ho stát nutil prodávat elektřinu pod tržní cenou. Takhle ČEZ přinese do rozpočtu peníze, z nichž se bude moct zaplatit aspoň část dluhu, který vznikne zastropováním cen energií. Jednak z dividend a pak zaplatí i daň z mimořádných zisků, kterou vláda plánuje zavést.

„Snižovat emise je dobré, ale my už překročili hranici.“

Ta se nebude týkat jen společnosti ČEZ, nýbrž třeba i bank. (A také rafinérií. Opatření má platit tři roky a do státního rozpočtu by jen příští rok mělo přinést 70 miliard Kč. U bank se má mimořádná daň 60 % z jejich čistého zisku týkat šesti největších: České spořitelny, Komerční banky, ČSOB, UniCredit Bank, Monety Money Bank a Raiffeisenbank, pozn. red.)

■ **Ještě nedávno vládní politici tvrdili, že ceny energií zastropovat nejde. To nám lhali?**

Oni opravdu věřili tomu, že to není možné, dokud s tím nepřišla třeba Francie a další země, které tu cestu prošlapy.

■ **Bude tohle zastropování cen stačit? Nebudou v zimě krachovat firmy? Nevypuknou sociální nepokoje?**

Nemyslím si, že by to po těch nových úpravách bylo likvidační a že by to mělo znamenat sociální nepokoje. Což nicméně nezna-

mená, že to pro řadu rodin nebude obtížné.

■ **Je čas opustit Green Deal? Nebo ho aspoň odsunout na dobu, než krize pomine?**

V ekonomii rádi porovnáváme náklady a výnosy. Když zavádíte nějaké opatření, je třeba zjistit, jestli se to vyplatí. A jak to je při přechodu k zelené energetice? Chcete-li snížit emise CO₂, což je dobrá věc, musíte se podívat, kolik vás to stojí. Někde je hranice, za kterou už se nevyplatí jít, abychom ještě měli dost prostředků na ostatní aspekty života. Myslím, že už jsme tu hranici překročili.

■ **EU chce být kolem roku 2050 uhlíkově neutrální. Zároveň ale celosvětově produkuje jen nějakých 8 až 9 % CO₂, zatímco třeba sama Čína skoro 30 % a stále otvírá nové a nové uhelné elektrárny. Není to od EU páchnání ekonomické sebevraždy? Klima nemá hranice, a pokud se k zelené politice nepřipojí všichni, nic se nezmění.**

Evropská unie chce ukázat správnou cestu, ale obávám se, že už nemáme peníze na to být průkopníkem. V určitou chvíli je to tak drahé, že pak vám nezbyde na školství a zdravotnictví. Na to, aby si naše děti v dospělosti žily podobně dobře jako my. Neříkám, že bychom měli Green Deal úplně opustit, ale radil bych zvolnit. Konkrétně bych revidoval Pařížskou dohodu (koncem roku 2015 bylo všemi zeměmi OSN schválen závazek udržení nárůstu globální průměrné teploty pod hranicí 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí, pozn. red.). Profesor William Nordhaus získal Nobelovu cenu za ekonomii právě za mo-

▲ **Auta na elektřinu, místo uhelných, jaderných a plynových elektráren využití přírodních sil (slunce, vítr, voda). Tímhle směrem se vydala EU kvůli snížení emisí v ovzduší. Jenže současné technologie tuhle sázku na proměnlivé počasí neumožňuje. A výsledkem je pak zdražování elektřiny, což ještě akcelerovala Putinova invaze na Ukrajinu a vypnutí dodávek ruského plynu...**

dely nákladů a výnosů snižování emisí. V nobelovské přednášce ukazuje, že by pro společnost bylo lepší nedělat nic než postupovat podle Pařížské dohody. Pařížská dohoda není vědecká, nýbrž ideologická, podobně jako zavírání jaderných elektráren. Cílem by mělo být, aby se oteplování zpomalilo, ale zároveň se nezmrazila naše společnost.

■ **Jak vy osobně řešíte nárůst cen energií?**

Bydlíme v rodinném domě, dostavěli jsme ho před čtyřmi roky, topíme elektřinou a máme soláry a tepelné čerpadlo. Za energie platíme ročně padesát tisíc korun. Ale zhruba půlku spotřebuje venkovní vířivka. Kdyby měly ceny vzrůst vícenásobně, nebo nastal v zemi opravdový nedostatek elektřiny, tak ji samozřejmě vypnu. Zatím

běží, protože mám od loňska zafixovanou cenu elektřiny na dva roky, takže děti jsou spokojené. Když nad tím ale teď přemýšlím, asi bych ji před zimou měl vypnout každopádně.

„Soběstačnost znamená, že budeme i chudší.“

■ **Šetříte jinde?**

Ani ne. Kolik můžete ušetřit? Pár procent? Spíš se snažím dnes víc vydělat, než abych šetřil. Když dnes budete šetřit a úspory si ukládat, počere vám to vysoká inflace, která je teď nějakých 17 %. Čím větší úspory

máte, tím víc dnes tratíte. Takže mám-li nějaké peníze navíc, investuju je do akcií.

■ **V rozhovoru pro DTVV jste řekl, že víc utrácíte...**

Kvůli inflaci peníze ztrácí hodnotu. Proto je teď pro mě snazší utrácet peníze, pokud je zrovna mám. Stokoruna neznamená totéž, co před dvěma lety, nýbrž jen 80 korun. Příklad: můj tatínek je na invalidním vozíku a vždycky chtěl vidět pláž v Normandii, kde se vylodili spojenci. Bude mu sedmdesát, je v důchodu. Měl naspořeno, a tak jsem mu řekl: „Pojedeme tam, všechno to zorganizuju, budu tě vozit, nebudeme na ničem šetřit, a ty to zaplatíš.“ (Směje se) Celý život šetřil a nikdy by si nic takového nedopřál, nebýt té krize. Byl nakonec velmi spokojený. Viděl, že to byly dobře využití peníze, protože jinak by mu je inflace znehodnotila.

■ **Mluvili jsme o závislosti na ruském plynu. Nebude se totéž opakovat i při elektromobilitě v závislosti na dodávkách z Číny? Vyrábějí tam drtivou většinu elektrobaterií. A mají pod palcem většinu dolů s potřebnými cennými kovy, a to i v Africe. Neměli bychom mít tedy strach i ze závislosti na Číně? Anebo i na Indii, která - opět spolu s Čínou - produkuje třeba většinu látek pro výrobu léků? „Chytré“ čipy se zase monopolně vyrábějí na Tchajvanu...**

Suroviny se dají získat ze spousty míst na světě. Ale kdyby Čína třeba napadla Tchajwan, budeme mít kvůli případným sankcím mnohem větší problémy než teď s Ruskem. Přesto Čínu jako větší hrozbu než

Až sveřepé odmítání jaderné energetiky řadou zemí EU v čele s Rakouskem a Německem má kořeny v roce 1986, kdy v Černobylu na severu Ukrajiny (tehdy SSSR) došlo kvůli šlendriánu k výbuchu v jaderné elektrárně (na snímku vlevo). Sověti katastrofu několik dnů tajili, zemřelo 32 lidí (a tisíce dalších na následky ozáření poslěze), zamořena radiací byla velká část Evropy... Německo začalo ale vypínat své jaderné elektrárny až v roce 2011, po výbuchu v jaderné elektrárně v japonské Fukušimě, kde bylo příčinou tsunami (na snímku uprostřed). Místo toho vsadili pak Němci na tehdy levný ruský plyn... V Česku se bez jaderných elektráren Temelín (na snímku vpravo) a Dukovany neobejdeme. Loni vyrobily 36,2 % veškeré elektřiny (uhelné elektrárny pak 40,3 %).

Rusko nevnímám. Protože Čína je daleko racionálnější. Zatím. I když moc tam taky stále víc uzurpuje jeden člověk (prezident země a šéf vládnoucí komunistické strany Si Ťin-pching, pozn. red.), takže hrozí, že v budoucnu bude i Čína víc nestabilní a méně předvídatelná. Ale pořád bude čitelnější než Rusko. A třeba do oné invaze na Tchajwan podle mě nikdy nepůjde. Vidí, jaké obrovské problémy má Rusko na Ukrajině. Čeho by tím dosáhla? Kvůli sankcím celého světa by to pro Čínu znamenalo obrovské ztráty.

■ **Čína je ekonomický kolos. Spoustu zboží z ní dovážíme, a i pro výrobu toho ostatního zpravidla potřebujeme nějaké komponenty či díly, jež se v Číně vyrábějí...**

Ale i bez Číny bychom se nakonec obešli. Jen by to znamenalo, že většina věcí by byla dražších. Možná napořád, protože by to vedlo k odbourání globalizace. Platí rovnice, že když budeme soběstačnější, budeme zároveň mnohem chudší, protože vyrábět v Evropě bude dražší. Politici a firmy se dosud řídili ekonomickými čísly, protože jsme neměli strach ze závislosti. Dilem proto, že jsme dlouho žili v míru, válku si v Evropě dokázal představit málokdo. Teď se bude každá země víc snažit o soběstačnost. Dá se o hodně víc peněz do bezpečnosti, posílí se armády. I to bude mít vliv na inflaci. Byla vysoká už před válkou. A kvůli odklonu od globalizace bude ještě těžší se jí dlouhodobě zbavit.

■ **Mluvili jsme o odklonu politiků od ekonomického rozhodování a příklonu k ideologickému. Proč k tomu došlo?**

Nejsem sociolog, ale mám teorii, že to do velké míry způsobily sociální sítě. Mimo-

Je to vlastně pořád se opakující příběh. Původně bohulibá myšlenka, jež se zvrhne v extrém, v byznys a v jiné zlo. MeToo, snaha o korektnost, boj proti rasismu... Anebo snaha zlepšit klima. Ze zelené politiky se stalo místy až fanatické náboženství. Ideologie porazila rozum. „Držitel Nobelovy ceny profesor Nordhaus ukazuje, že pro společnost by bylo lepší nedělat nic než postupovat podle Pařížské dohody o snižování emisí. Pařížská dohoda není vědecká, nýbrž ideologická, podobně jako zavírání jaderných elektráren,“ říká ekonom Havránek. „Green Deal má na současné energetické krizi svůj podíl.“

chodem, víte, proč jsme ještě nepotkali mimozemskou civilizaci? Protože v nějaké fázi každá civilizace vynalezne sociální síť, a tím se sama zničí. (Směje se). Funguje to jednoduše: stačí mít chuť a čas přesvědčovat ostatní o své pravdě. A dělají to většinou mladí lidé ze západních zemí, kteří příliš nepracují. Právě oni dnes často táhnou veřejnou debatu ohledně změny klimatu

„Ekonomiku řídí ideologie. Kvůli sociálním sítím.“

a dalších důležitých otázek. A mají zpětně vliv i na hlavní periodika. Ještě před deseti lety to vypadalo úplně jinak. Aspoň občas se v nich náklady a výnosy opatření související s bojem proti globálnímu oteplování řešily. Dnes už ne. A podle mě je to dané právě tlakem sociálních sítí. Experti mají na vybranou: buď lynč na Twitteru, nebo říkat to, co chtějí tihle lidé slyšet.

■ **Proč máme v Česku tak vysokou meziroční míru inflace? Průměr v EU byl v srp-**

nu 10,1 %, my máme 17,1 %. Kromě tří pobaltských zemí (Estonsko, Lotyšsko, Litva) a nyní nově Maďarska jsme na tom nejhůř...

Tipoval bych, že z aktuálních zhruba 17 % inflace je deset procent dovoz a sedm bude náš příspěvek. Kromě vnějších vlivů, tedy covidu, následně války na Ukrajině, problémů s energiemi či Green Dealu vidím tři domácí zdroje. Zaprvé, máme přehřátý trh práce, málo lidí je ochotných pracovat. Proto je tlak na vyšší mzdy. Zadruhé, naše vláda byla za covidu víc rozhazovačná než vlády jiných zemí. Rozdala masivní plošné kompenzace, virtuální peníze. Do toho patří i plošné přídatky na děti nebo nárazové zvyšování důchodů. Zatřetí, koruna byla slabší, než měla být. Negativní roli hrála i loňská hysterická rétorika ČNB. Jejím strašení jsem příliš nerozuměl. Začala zvyšovat úrokové sazby, sice pozdě, ale silně. Tehdejší vláda za to ČNB kritizovala a vedení národní banky se možná tím strašením, jak bude situace apokalyptická, chtělo obhájit. Místo aby se snažilo společnost uklidnit. I v ekonomice hodně záleží na psychologii. Když vidíte, že vše masivně zdražuje, že i národní banka před tím varuje, tak si obchodníci řeknou, proč bychom taky výrazně nezdražili, ono se to ztratí. Tu spirálu zdražování nezpůsobila ČNB, ale podílela se na tom. Zvyšování sazeb možná inflaci tlumilo méně, než jak ji zvyšovala špatná komunikace ČNB. Vina leží na bývalém guvernérovi (Jiřím Rusnokovi, který byl ve funkci do června 2022, pozn. red.). Občas působil, že už se těší na chalupu do důchodu. Kdyby byl guvernérem Zdeněk Tůma nebo Mojmir Hampl, dopadlo by to jinak.

■ **Proti inflaci jste brojil už před krizí. Stojíte za projektem Zrušme inflaci. Jaké navrhuje řešení?**

Na stránce zrusme-inflaci.cz máme detailní návod. Důležité je teď prodat eura, která se nakupila během doby, kdy ČNB intervenovala proti koruně, aby ji oslabil. Vytvořili hromadu nových korun, za které nakoupili eura od spekulantů ze zahraničí. Teď bychom ten proces měli obrátit, abychom korunu pro změnu posílili.

■ **Kolik těch eur v devizových rezervách máme?**

Zhruba 140 miliard eur. Oznamil bych, že polovinu rezerv prodáme do dvou let a každý měsíc bych prodal zhruba tři miliardy.

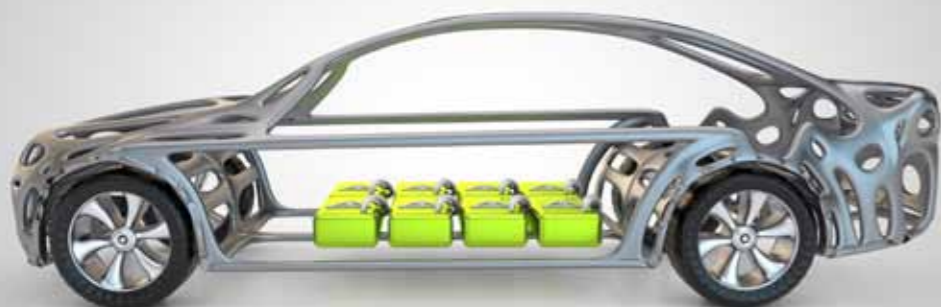
Kdyby koruna posílila, zlevnilo by to dovozené zboží, tedy i ropu a plyn. Kdyby to ČNB spustila před rokem, dnes bychom neměli inflaci 17 %, nýbrž třeba jenom 9 %. Mohla by totiž minimálně zastavit inflační hysterii, kterou sama pomohla vytvářet vyjádřeními, že zvyšuje úroky, protože inflace bude apokalyptická.

■ **Proč to pořád ČNB neudělala?**

Nějaká eura prodává, ale málo. Asi se bojí, že by tím realizovala obrovskou ztrátu. Mezi roky 2013-17 nakoupila ČNB zhruba sedmdesát miliard eur za 27 korun, dnes by

je prodávala zhruba za 24,60. Prodělala by kolem 170 miliard korun. Nešlo by nepřiznat, že tu ztrátu způsobila politika ČNB. Toho se podle mě její nové vedení bojí. Chápu tu obavu, ale myslím, že důležitější je inflaci snížit. Potřebujeme, aby se zase vyplatilo spořit. To je cesta, jak nakonec inflaci úplně porazit. Dnes je průměrná úroková sazba na všech úsporách (účty běžné i spořicí, termínované vklady atd., pozn. red.) asi 1,5 %, přitom komerční banky přehodí tyhle peníze stádatelům do ČNB a ta jim je úročí 7 procenty. Je potřeba, aby komerční

Monopol na výrobu baterií pro elektrická auta má Čína. Během posledních let ovládla tiše různě po světě (hlavně v Africe a v Asii) drtivou většinu dolů na těžbu cenných kovů, jež jsou pro výrobu těchto baterií, ale i samotných aut potřeba.

banky úročily vklady aspoň šesti procenty bez podmínek.

■ Jak byste je donutil?

Guvernér ČNB by si mohl pozvat šéfy největších bank. A říct jim: „Když nám pomůžete v boji proti inflaci, nebudeme spouštět dodatečnou regulaci, kterou bychom jinak spustili.“ Guvernér na ně má silné páky, a ne vždy je využívá. Centrální banka a komerční banky jsou navzájem svázané. Největším klientem centrální banky není vláda, chvála Bohu, ale není to ani veřejnost, nýbrž soukromé banky. Banky, které s ní dělají obchody a pak jejich ekonomové končí v radě ČNB, anebo z ní naopak odcházejí do komerčních bank. Jsou personálně provázány bankovním byznysem. Národní banka neudělá nic většího proti zájmu bank. Jsou jen světlé výjimky: třeba když ČNB donutila soukromé banky, aby hypotéky šly mimořádně refinancovat bez velkých poplatků, které původně banky vyžadovaly. Takže když se chce, tak to jde. Obecně jsou ale u nás banky příliš privilegované. Měli bychom je motivovat soustředít se na produktivní byznys, tedy úvěry, nikoli vydělávání na přehazování peněz od klientů do ČNB.

■ Jak?

Založil bych státní banku pro drobné strádaly. Nedávala by úvěry, jen by brala úspory od lidí a ukládala je u ČNB. A aby se nemohla podbízet a nabízet třeba úrok 8 %, v zákoně by měla podmínku, že každý rok musí být zisková. Jinak by měla stejné podmínky jako ostatní banky. Přineslo by to konkurenci a komerční banky by také mu-

sely zvednout úroky vkladů. Zároveň by klesly zisky bank z neproduktivních činností, a nemusela by se zavádět bankovní daň. Je to cesta, jak spoření z dlouhodobého hlediska opět nastartovat. Teď je mrtvé. Dnes je spořit vysloveně hloupé, nejlepší spoření je v tomto systému dluh! Ale tohle přes lobby bank asi neprojde... Každopádně by státní banka, nebo přímo ukládání peněz lidmi v ČNB, mohl guvernér použít jako hrozbu, aby donutil komerční banky chovat se víc konkurenčně na trhu spoření.

„Inflaci zvyšovalo i hysterické strašení ČNB.“

■ Voláte po posílení koruny. Máte odhad, kolik by euro muselo stát korun, aby byla inflace jednociferná?

Nemám. Nevím ani, na jak silnou hodnotu by to bylo možné stlačit, kdyby ČNB prodala všechny rezervy. Ale potřebovali bychom to stáhnout aspoň o pár korun za euro. Mimochodem, guvernér národní banky správně tvrdí, že platy v ekonomice by měly odrážet produktivitu práce. Jenže tento rok produktivita práce rostla, ale reálné mzdy už nyní klesly o nějakých dvanáct třináct procent po odečtení inflace (oficiální číslo je zatím jen za druhé čtvrtletí, kdy průměrná reálná mzda meziročně poklesla o 9,8 %, pozn. red.) Aby mzdy odpovídaly produktivitě práce, musely by příští rok při další očekávané inflaci vzrůst o něja-

Státem vyplácené důchody se budou v budoucnu podle ekonoma Havrána snižovat (nyní jsou na úrovni 42,5 % průměrného platu). Penzistů totiž přibývá, lidí v aktivních věku naopak. „Máme Bismarkův důchodový systém založený na předpokladu, že pracujících lidí je stále víc a víc. Je to tedy jako letadlo, které časem narazí do demografické zdi,“ vysvětluje Havránek.

kých 22 %. No, pravděpodobně se to nestane. Mimochodem, v prognóze ČNB je růst platů na příští rok jen 6 %. Podle mě to ale bude minimálně dvojnásobek.

■ Ale vyšší platy přece zase zvýší inflaci...

Záleží na tom, jak bude pracovat ČNB. Pokud vytvoří podmínky pro výhodné spoření, lidé uspoří větší část výplaty a inflace se zvyšovat nebude.

■ V naší zemi je vyšší průměrný plat ve státním sektoru. Ve světě je ale běžné, že víc berou lidé v soukromých firmách. Co si o tom myslíte?

Myslím, že takhle je to i někde na jihu Evropy. A není to zdravé... Vždycky je snadné vytvořit nový úřad nebo přijmout nové úředníky. Těžké je pak tu agendu zestihlit. Je to špatné, tito lidé pak chybí na trhu práce pro produktivní činnost. Ve státním sektoru jsou desetitisíce lidí, co nedělají mnoho užitečného. Řada z nich sedí na úřadech a vymýšlí, jak co nejde. Nejsou to špatní lidé, ale systém je motivuje k obstrukcím. Často komplikují život ostatním lidem, kteří chtějí stavět nebo podnikat. Je proto potřeba motivovat takové úředníky, aby změnil práci.

■ Proč se to neděje, když snížení počtu státních úředníků slibují všechny vlády před volbami snad už od 90. let?

Kdo vytváří návrhy zákonů a opatření? Úředníci! Znáte seriál Jistě, pane ministře? Přesně tak to funguje ve skutečnosti! Pokud není politická vůle na zštíhlení státního aparátu extrémně silná, vždycky zvítězí zájmy úředníků, kteří se samozřejmě brání jakýmkoli změnám a kteří si pak ochotí buď své ministry anebo bankovní radu ČNB... Ale abych se vrátil k vaší původní otázce na inflaci: posílit korunu je teď podle mě opravdu ten nejlepší nástroj, jak zkrotit inflaci. Každá inflace je nezdravá, nepřírozená a neústavní. Můžeme se jí úplně zbavit. Běžný nákup může stát stejně dnes i za 20 let.

■ Jak?

Upravme Zákon o České národní bance. Ať se snaží o stabilitu průměrných cen. Od roku 1990 vyšlo 220 odborných studií, které porovnávají náklady a výnosy inflace. Vědci se v nich v průměru shodují, že zdravá inflace je nula, nikoli dvě procenta, což je cíl ČNB a některých světových centrálních bank. Inflace přitom běží jen posledních

sto let, aby ulehčila financování státního a dalšího dluhu. Ceny před první světovou válkou byly podobné jako o století dříve. Dnes vůbec nevíme, co si budeme moct za svoje peníze koupit za pět let. Když zrušíme inflaci, peníze přestanou ztrácet na hodnotě. Budeme moct šetřit na účtu v bance nebo doma v hotovosti bez nejistoty a složitosti. Inflace spoření zabíjí. Proto je dnes tak těžké spořit na důchod nebo pro děti.

„Založil bych státní banku pro drobné strádaly.“

■ Opravdu to ČNB může tak lehce zvrátit?

Nad cenou průměrného zboží a služeb má kontrolu ČNB, protože určuje cenu peněz a nepřímo i jejich množství v oběhu. Díky zásobě eur a dolarů má také vliv na hodnotu koruny oproti ostatním měnám. Pokud nevěříme, že ČNB má nad inflací kontrolu, můžeme ji rovnou zavřít, protože nám k ničemu není, nemůže plnit svůj ústavní úkol, tedy péči o cenovou stabilitu. Před sto

lety dokázal Alois Rašín (ministr financí v letech 1918-19 a 1922-23, pozn. red.) inflaci také srazit z dvojciferných hodnot na nulu. Inflace údajně promazává kola ekonomiky, ale vědecký výzkum je proti. Váhal bych platy vedení banky, což je sedm lidí, na dodržování této cenové stability. V každé firmě, nejen soukromé, by měl být plat navázaný na výkon. Neříkám, že bych jim snížil platy, naopak za cenovou stabilitu by měli mít velké bonusy – abychom na tu pozici mohli najímat nejlepší lidi z celého světa.

■ Myslíte si, že nový guvernér ČNB Aleš Michl je mužem na svém místě?

Myslím si, že za poradce jednoho z nejlepších ekonomických odborníků v Česku, Tomáše Adama. Na Alešovi oceňuji, že se nebojí měnit zavedené věci. Třeba rozhodl, že peníze z devizových rezerv nebudou ležet na běžném účtu, ale že se budou investovat do akcií a zlata. Zlato sice pravděpodobně nevydělá mnoho a lidi od investic do zlata spíš odrazují, ale národní banka by takovým krokem mohla být důvěryhodnější. Ať my ekonomové chceme nebo ne, lidi mají zlato rádi. V suterénu má ČNB obrovské trezory, které může nacpat drahými kovy a ukazovat je lidem. Chodil bych se na to s dětmi dívat také. (Usmívá se) Do zlata bych ale investoval jen pár procent rezerv. Co se vyplatí dlouhodobě, je nákup akcií, podíly na úspěšných firmách z celého světa, pak máte kus jejich zisku. Ne vsadit na jednu firmu, ale na všechny větší firmy. Můžete také koupit podíl v našich bankách. Tím, že koupíte kousky jejich matek. Národní banka to už dělá, ale mohla by se do toho opřít víc. Aleš Michl to chce. To je správná cesta a dlouhodobě nám to vydělá biliony.

■ Rád používáte expresivní slova jako „krach“ nebo „spálená koruna“. Opravdu můžeme následovat Řecko, kterému před dvanácti lety hrozil státní bankrot?

Dlouhodobě ano... Když se zeptáte expertů z Národní rozpočtové rady (nezávislý

Čína zásobuje zbožím celý svět. Zázračný ekonomický růst ovšem zpomaluje. Podle Havrána jsou hlavní důvody dva: covid (kvůli horší síti zdravotní péče a nefungujícím čínským vakcínám sází země stále na tvrdé restriktce) a stárnutí populace. Čína tak „dojždí“ na politiku jednoho dítěte, uzákoněnou v roce 1979 ze strachu, že nárůst počtu obyvatel je příliš vysoký (průměr 4 děti na rodinu) a že přijde opět hladomor. Ještě teď je Čína s 1,450 miliardou obyvatel nejlidnatější zemí světa, letos už ale začala vymírat – novorozenat je méně, než kolik lidí zemře. A už za rok ji v počtu obyvatel přeskočí Indie (nyní 1,408 miliardy). A pokud se nepodaří trend zvrátit, klesne počet lidí v Číně do roku 2100 na méně než polovinu (587 milionů). A zároveň se z Číny stane země penzistů. Obojí by ekonomiku zdevastovalo. Proto vedení země v roce 2015 povolilo rodinám dvě děti. Loni už tři. Jenže to nezabírá.

odborný orgán, který vyhodnocuje, zda stát a veřejné instituce dodržují pravidla rozpočtové odpovědnosti daná zákonem, pozn. red.), budou používat ještě daleko expresivnější výrazy. Problém není letošní schodek, ale dlouhodobý výhled. Je tu válka, drahé energie, ale pořád zatím nemusíme platit obrovský schodek důchodového účtu, který přijde řekněme za dvacet let a který už se kvůli špatné demografické situaci nikdy nespraví. Máme Bismarkův důchodový systém založený na předpokladu, že lidí je stále víc a víc. Ale lidí nebudou mít průměrně tři děti, aby ten systém mohl dál fungovat. Je to vlastně jako letadlo, které narazí do demografické zdi. Všechny systémy průběžného důchodového financování jsou neudržitelné. Ale je třeba říct, že na tom nejsme ještě tak špatně jako některé země na jihu Evropy. Pokud se ovšem něco radikálně nezmění, stát nemůže splnit všechno, k čemu se zavázal, vše, co nasliboval.

■ Jak to bude řešit?

Bud' nesplatí peníze lidem, co drží státní dluhopisy. To by byl oficiální bankrot. Nebo nezaplatí důchodcům, současným či budoucím...

■ **Dnes pobírá starobní důchod 2,36 milionů lidí. A to ještě jejich počet od roku 2019 kvůli úmrtnosti na covid o bezmála 30 tisíc klesl. Zhruba za patnáct let začnou ale odcházet do penze populačně silné ročníky, tzv. Husákovy děti. Dožijeme se za**

▼ **Zbraněmi válčí Rusko na Ukrajině, se Západem pak válčí ekonomicky (EU vytáhla sankce, Putin dodávky plynu a ropy). I to je důvodem obrovské inflace, zdražování všeho a energetické krize. Ze strachu, že lidé nebudou mít na elektřinu a začnou v zemi mrznout, přistoupily země EU k různým příspěvkům či zastropování cen.**

dvacet let nějakého státem vypláceného důchodu?

Nemyslím si, že se dožijeme důchodu v současné podobě. Důchod nebude moci být v takové příznivé relaci k průměrné mzdě, jako je teď (nyní je to 42,5 %, pozn. red.). Naše země si to nebude moct dovolit. Je jen otázka kdy a jakým způsobem dojde k bankrotu. Když stát nezaplatí peníze důchodcům, je to totiž svého druhu taky bankrot. Nesplní slib, že když budeme poctivě

„Platy příští rok vyrostou minimálně o 12 %.“

pracovat, ve stáří dostaneme důstojný důchod, aby nás živil podobně jako dnes živí naše rodiče. My budeme mít už jen symbolický důchod... Dluhy stát může řešit ale i tak, že umožní vysokou inflaci. Dnes platíme rekordní daně kvůli inflaci. Celkově mají české domácnosti uložené v bankách asi 3,3 bilionu korun. Celoroční průměrná inflace letos bude kolem 15 %, takže zhruba 500 miliard korun z těch uložených peněz zaplatí lidé státu. Na druhé straně je státní dluh, který je také téměř tři biliony korun, a jeho hodnota se díky té inflaci podobně sníží. Někteří kolegové tvrdí, že to je vlastně správné, že během války platíme tuto inflační daň.

■ A vy?

Podle mě to správné a spravedlivé není, protože tuhle skrytou daň platí jenom lidé, kteří chtěli šetřit. Takhle jsme se přece nedohodli. Celý systém je bohužel nastavený tak, že z něj profitují dlužníci, tedy hlavně stát. A trátí na tom věřitelé – tedy lidi, co spoří. Náš stát není schopný zajistit, aby úrokové sazby úspor byly dlouhodobě kladné, když je očistíte o inflaci. Ale měl by se aspoň snažit vytvořit podmínky, aby to spoření mělo nějaký smysl.

■ **Mluvili jsme o státním dluhu. Všechny státy světa jsou stále více zadlužené. Komu vůbec dluží? Soukromým firmám? Bankám?**

Převážně svým obyvatelům. Jen část našich dluhopisů drží zahraniční investoři. Většinu drží domácnosti a banky v penzijních fondech nebo úsporách. Co udělá stát, kdyby mu hrozil bankrot? Nejprve zřejmě nezaplatí zahraničním věřitelům, protože to je politicky průchodnější. Až pak by asi poškodil domácí věřitele. Ale je třeba říct, že ostatní země na tom nejsou o moc lépe.

■ **Většina je na tom dokonce o dost hůř. Je jasné, že státní dluhy nikdy nesplatí. Co tedy? Prostě se jednou v budoucnu státy domluví a dluhy účetně odepišou?**

Tu odpověď vidíte už teď: inflace. Stačí pořádný výbuch inflace jednou za 30 let a pojede se dál. Proto se vlády nechtějí inflace ze zákona zbavit, protože by je to dlouhodobě nutilo chovat se zodpovědně.

■ **Jak řešíte svůj vlastní důchod?**

Mám tři pilíře. Zprv, učím na univerzitě, takže počítám s tím, že umřu u tabule s křídou v ruce. (Směje se) Zadruhé, mám čtyři malé děti a investuji do nich. Věnuji jim čas, zaplatím jim dobré vzdělání a věřím, že kdybych měl jednou problém, pomůžou mi. Zatřetí, když mám peníze navíc, nakupuji akcie. Jako ekonom mladým radím, aby si postupně kupovali akcie z celého světa. A v důchodu je postupně prodávali. Mít peníze v šuplíku nebo v bance je velmi prodělečné.

■ **Máte penzijní připojištění?**

To je hrozně drahé. Za správu se platí vysoké poplatky. Upřednostňuji ty akcie. Jejich cena sice kolísá a za den třeba spadne o dvě procenta, ale dlouhodobě roste tak, jak roste globální ekonomika, jak lidé vymýšlejí nové věci. Zatím nikdo nic lepšího nevymyslel. Kupujete si vlastně podíl na technickém pokroku, podíl ze zisků firem.

▲ **Z rekordní inflace viní ekonom Havránek i bývalého guvernéra ČNB Jiřího Rusnoka (na prvním snímku vlevo). Protože lidi příliš strašil, že přijde ekonomická apokalypsa. „I v ekonomice hodně záleží na psychologii.“ K Rusnokově nástupci Aleši Michlovi (na prvním snímku vpravo) má Havránek respekt. Bude-li mít prý odvahu, může se zapsat do učebnic ekonomie. Nic lehkého ho ale nečeká. Bývalý viceguvernéř ČNB Mojmir Hampl (na druhém snímku), nyní šéf Národní rozpočtové rady, totiž varuje: „Česku hrozí řecký scénář. Rok dva to ještě ufinancujeme, ale za pět, šest, sedm let už ne, anebo to bude hodně těžké...“**

■ **Někteří lidé si pořizují nemovitosti, které pak k důchodu pronajímají.**

Nápad je to dobrý, byť není pro každého kvůli velké počáteční investici. Navíc kvůli tomu vzniká bublina na trhu s nemovitostmi, takže je u nás bydlení pro mladé těžko dostupné. Ale obecně platí, že akcie a nemovitosti jsou to nejlepší, do čeho dlouhodobě investovat. Kryptoměny ne, proto do nich neinvestuju. Ani jim nerozumím...

■ **Kdy se podle vás reálně dostaneme zase k inflaci kolem dvou procent?**

Asi už nikdy trvale... Obávám se, že pokud nenastane opravdu výrazná změna, že budeme po ČNB chtít nulovou inflaci, tak v průměru bude určitě vyšší než dvě procenta. Občas se pod tuto hodnotu podívá, ale je vidět, že když se inflace blíží nule, ČNB masivně intervnuje proti koruně, aby nebyla tak silná. Když je inflace 4 %, nebo dokonce 17 %, ČNB takhle agresivní není.

■ **Proti silící koruně možná tlačí exportéři, pro ně to není výhodné...**

Ano, krátkodobě vývozcům silná koruna škodí. Jejich tržby v eurech přepočtené na koruny jsou menší. A své zaměstnance platí v korunách. Ale kdyby inflace nebyla, nerostly by jim náklady na mzdy a tuzemský materiál. Ekonomicky by se to vyrovnalo. Ale je fakt, že krátkodobé posílení koruny by exportéry bolelo. Možná by to vyvolalo i recesi (pokles HPD, pozn. red.). Ale je lep-

ší krátká recese než pádívá inflace. Recese skončí, ale pádívá inflace vám odmaže 15-20 % celoživotních úspor. A ty už vám nikdo nevrátí.

■ **Několik let jste dělal poradce Mojmiru Hamplovi, bývalému viceguvernérovi ČNB, a pak i jeho nástupci Aleši Michlovi. Proč jste se v roce 2019 s ČNB rozloučil? Neplánujete se tam vrátit do bankovní rady, abyste mohl své nápady prosadit?**

Bydlím v Litomyšli, což není slučitelné s tím, abych denně dojížděl do Prahy. Na univerzitě si můžu nacpat přednášky do jednoho dne. Zbytek týdne pracuji z domova: výzkum, analýzy, online konzultace... Bankovní rada je manažerská pozice, tam musíte být denně. Mám čtyři malé děti, se kterými chci být a věnovat se jim. Navíc někdo vás do bankovní rady musí jmenovat, což se děje většinou za odměnu. A není nikdo, kdo by mi chtěl něco za odměnu dávat, nic takového jsem si navíc ani zdaleka neodpracoval. (Usmívá se)

■ **Říkal jste, že se Aleš Michl, od letošního léta guvernér ČNB, proměnil před časem z jestřába v holuba. Kdy to nastalo?**

Během covidu. Ale líbí se mi, že dokáže dynamicky měnit svou pozici a názory. Podle mě ČNB díky němu není vedena ideologicky. Zrovna na posilování koruny se asi neshodneme... Ale pořád věřím, že se zase promění v jestřába. Chce-li, aby si ho historie pamatovala jako Aloise Rašína, do

kterého se rád stylizuje, potřebuje silnou měnu a cenovou stabilitu. Věřím, že pochopí, že se může zapsat i do mezinárodních učebnic ekonomie, když bude odvážný. Možná se toho dočkáme příští rok, kdy bude obměněna bankovní rada ČNB. Aleš pak bude mít volnější ruce dělat, co chce, protože bude mít v radě mnoho let „svou“ většinu. Když se rozhodne dostat inflaci na nulu, ČNB to je v horizontu pěti let schopna zařídit.

„Státy mají velké dluhy a inflace jim pomáhá.“

■ **Tvrdíte, že posílení koruny je dobrý nástroj pro boj proti inflaci. Takže kdybychom přešli na euro, tak o něj přijdeme...**

Dnes bychom ani euro přijmout nemohli, nesplňujeme kritéria. Mimochodem proto, že máme moc vysokou inflaci. I naše úrokové sazby jsou moc vysoké. Ale k euro mám z odborného hlediska neutrální vztah. Ekonomicky se nedá přesně vypočítat, zda by to bylo pro zemi dobře, nebo špatně. Myslím, že je to zhruba vyrovnané. Rozhodnutí je spíš politické. Třeba jako v případě pobaltských zemí. Chtějí být co nejvíc připoutáni k Evropě, což jim zajišťuje větší bezpečnost před Ruskem. Proto jsou v EU, v NATO a mají

„Ruskému vedení už nikdo na světě nevěří, žádné dohody s ním uzavírat nemá smysl. Ukrajinské tanky dojedou proto nakonec až do Moskvy,“ říká k válce na Ukrajině ekonom Havránek a prorokuje, že Rusko už brzy ekonomicky zkolabuje a rozpadne se.

euro. Jestli na euro ekonomicky vydělávají, není jasné. Mají inflaci přes 20 %, úrokové sazby kolem nuly. To extrémně zvýhodňuje dlužníky před věřiteli. Ještě mnohem víc než u nás. Mimochodem, vzhledem k tomu, že mám poměrně vysokou hypotéku na dům, tak mi to vlastně taky vyhovuje. Letos na inflaci reálně hodně vydělám. Inflace je teď kolem 17 %, takže i hypotéka za 6 % reálně znamená, že banka de facto platí vám, nikoli vy jí.

■ **Třicet let jsme bohatli. Jak to bude teď? Jak se bude mít průměrný Čech za pět let?**

Jak se zastaví proces globalizace, zlepšování životní úrovně se minimálně zpomalí, protože běžné věci budou dražší. Na druhou stranu teď jsou mzdy strašně nízké. Budou muset v dalších letech masivně růst, aby odpovídaly produktivitě práce. To je nevyhnutelné. Proto si myslím, že za pět let

na tom můžeme být i líp. Mzdy budou dohánět strašný pokles z letošního roku. Nejhorší je letos.

■ **Jaká bude podle vás inflace příští rok?** Prognóza ČNB je 9 %, což je asi nejlepší možný odhad. Odhady inflace na více než 3 měsíce dopředu jsou ale v posledních letech velmi nespolehlivé.

■ **Jste nejprůmyslovější zemí v EU, což vzhledem k rostoucím cenám energií není asi moc výhodné. Neměli bychom se přeorientovat víc na služby?**

To si můžeme říkat, ale není to od stolu realizovatelné. Naše průmyslové zaměření vzniklo přirozeně. Kvůli tomu, že jsme blízko Německa, pro které jsme vyráběli. Možná naopak bychom z toho mohli profitovat, protože část výroby se bude přesouvat z Asie v rámci deglobalizace zpět do Evropy. Můžeme na té průmyslové tradici vydělat.

■ **Někdo říká, že to, co nedokázal Karel Marx, snící o socialistické Evropě, se nyní plní. Přibývá přerozdělování, dotací, grantů. Snad každý člověk už nějaký příspěvek od státu (včetně zastropované energie)**

„Inflace kolem 2 % už nikdy trvale nebude.“

bere. Je tedy na státu závislý a ten ho má v hrsti. Není to konec klasického tržního kapitalismu? A není paradox, že ve spojitosti s Čínou, kde vládnou komunisté, se mluví o kapitalismu, a Evropa jako by se stále víc přikláníla k socialismu?

Kapitalismus v Číně je daleko drsnější, než byl posledních 150 let v Evropě. Ale teď ho tamní vláda velmi omezuje, alespoň pro

velké soukromé firmy. A Evropa směřuje doleva už dlouho. I když vyhraje pravicová strana, politika je podobná – míra přerozdělování roste. Je zajímavé, že původní demokracie v Aténách si za stovky let existence nikdy neodhlasovala, že vezmou peníze bohatým a dají je chudým, i když to udělat mohli. Nikoho to nenapadlo. My to děláme běžně. Vždycky je bohatých méně než těch pod průměrem. A ti si to prosadí. To samo o sobě není problém. Problém je, když přerozdělování odrazuje od inovací, od podnikání, od práce. To pak nakonec škodí hlavně chudším.

■ **Na druhé straně se přesto stále zvyšuje nerovnost mezi lidmi. Úzká skupina hodně bohatne, širší skupina chudne. Nepřijde nakonec nějaká celoevropská levicová revoluce? Už teď třeba vzrůstají tendence znarodňovat neobsazené soukromé byty, nebo když jich má někdo víc, tak mu ty další víc zdanit...**

Podle ekonomických dat se u nás nerovnost nezvyšuje. Například mzdy dlouhodobě rostou podobně v nízkých i vysokých příjmových skupinách. Navíc známí lidé, co berou desetinásobek mého platu, ale dělají práci, kterou bych dělat nechtěl. Mám jim závidět? Důležitější je rovnost příležitostí. No, a i tihle lidé žijí docela podobně jako já, mají děti ve stejné škole. Ani příjmové nůžky se nerozevírají víc, a to ani v Americe, když se díváte na čísla očištěná o daně a transfery. To, že se zvyšuje nerovnost mezi lidmi, je fake news, které vytvořil Piketty (francouzský ekonom prof. Thomas Piketty, věnující se tématům distribuce bohatství a příjmové nerovnosti, pozn. red.). Myslím, že to je naopak. Spousta lidí, pokud opravdu chtějí, mají dnes konečně přístup ke kvalitnímu vzdělání a informacím, takže mohou prorazit snáze než před dvaceti třiceti lety. Všichni jsme střední třída, pokud si to nepokazíme sami. A kdo měl v životě velkou smůlu ne vlastní vinou, tomu pomozme.

■ **Přesto - nesledujeme civilizační soumrak Evropy v přímém přenosu?**

Nemyslím. Evropa toho přežila už hodně. Možná i tato krize nás přiměje k tomu, že trochu přehodnotíme parametry Green Dealu. Třeba se někdo zamyslí nad tím, zda má smysl být tak extrémní v otázce klimatu. Jestli by nebylo lepší se maličko umírnit. Bez té krize bychom možná nikdy nepřišli na to, jak si tím extrémismem ubližujeme.

Němci rozhodli v roce 2011 o odchodu od jaderné energetiky a vsadili vše na levný ruský plyn. Kancléřka Angela Merkelová se dokonce v roce 2015 s Vladimírem Putinem dohodla na výstavbě druhé větve plynovodu Nord Stream (jehož trubky vedou z velké části na dně Baltského moře) a to jen pár měsíců poté, co EU proti Moskvě vyhlásila sankce kvůli zabránění Krymu. Současný německý kancléř Olaf Scholz letos v únoru v reakci na ruské uznání samostatných separatistických republik na východě Ukrajiny ale zprovoznění už dokončeného plynovodu Nord Stream 2 zakázal. Dva dny nato ruská armáda vpadla na Ukrajinu.

A jestli není lepší vrátit se ke zdravému rozumu a vědě. Ptát se: „Když je něco hodně drahé, vyplatí se mi to dělat?“

■ **Čína se pomalu stává nejsilnější ekonomikou světa. Je tam přítom tzv. státní kapitalismus. Tržní ekonomika, ale pod kurtelou státu. Bez ohledu na politiku, není to z čistě ekonomického hlediska lepší systém? Pružnější?**

Dovolím si prognózu, že Čína bude růst už jenom velmi pomalu, pokud vůbec. Jednak absolutně nezvládla covid. Zpočátku byla Čína vzor, jak se s ním vyrovnat, teď je to absolutní průšvih. Neumějí se tam covidu zbavit, kdežto my už s ním žijeme normálně. Oni nemůžou. Kdyby nechali šířit i ty dnešní méně zhoubné mutace, pořád nemají síť zdravotní péče, aby byli schopni řešit maličké procento pacientů se závažnými potížemi. Umírali by tam statisíce lidí, protože nejsou promořeni a jejich vakcíny jsou mizerné. Tohle bude Čínu dlouho držet dole. A pak ji dorazí demografie – teď teprve se plně projevují důsledky politiky jednoho dítěte. (Za celý letošní rok dokonce v Číně, kde žije 1,45 miliardy lidí, obyvatel ubude – dětí se narodí méně, než kolik bude zemřelých, pozn. red.). Číňané si touhle politikou úplně zničili společnost. I když to odvolali, tak si lidi zvykli, že jedno dítě je norma. Čína bude mít ještě větší problém uživit svoje důchodce než my. Budou tam stamiliony nespokojených lidí, kteří můžou ten systém svrhnout. A co stálo za úspěchem Číny, který ale teď končí? To nebyl státní kapitalismus, nýbrž to, že od 80. let umožnili lidem podnikání. Něco podobného udělali v Indii v 90. letech a vidíme, jak Indie roste. Když necháte lidi vydělávat tím, co je naplňuje, společnost ekonomicky i kulturně poroste. Kdežto současný čínský prezident naopak šrouby utahuje, od reformy ustupuje, ekonomiku centralizuje a zemi uzavírá, takže inovace dusí. Výhled pro Čínu není pozitivní.

■ **V protíváze proti Západu a Americe vzniká ovšem i nové mocné ekonomické společenství BRICS (Čína, Rusko, Indie, Brazílie, JAR), do něhož se navíc chystá vstoupit i Egypt, Turecko (člen NATO) a Saúdská Arábie (ropná velmoc a dosud spojenec USA). Nastává v ekonomice přerozdělení moci?**

Nemyslím si. Západ se pořád drží. Oni kopírují nás, ne my je. Dokonce si myslím, že Čína nikdy nepředstihne ve velikosti ekonomiky Ameriku. Ještě před pár lety se při-

▲ **Ekonom Havránek říká, že ekonomicky nejhorší bude pro lidi v Česku letošní rok. A že od roku 2023 začnou dramaticky růst platy. „Aby mzdy odpovídaly produktivitě práce, měly by příští rok při další očekávané inflaci vzrůst o nějakých 22 %. To se nejspíš nestane. Minimálně o 12 % ale vzrostou,“ předpovídá.**

tom jen čekalo, kdy to bude. Podobně jako v roce 1989 se to říkalo o Japonsku, ani ono ale Spojené státy nepředstihlo. Úplně se zastavilo, zase kvůli demografii. V Japonsku se nežije špatně, ale rychle klesá počet lidí v produktivním věku. Čínu čeká totéž, ale rychleji. Kdežto Spojené státy jsou přes všechny problémy pořád atraktivní zemí, kam proudí statisíce imigrantů. Proto pořád porostou. A my také.

„Zvyšující se nerovnost? To je fake news!“

■ **Jak vůbec ekonomicky fungují protiruské sankce? Jaký vliv mají na Rusko a na země EU? Je to závod, který rozhodne to, kdo vydrží déle?**

Přesně tak. Ale sankce na Evropu doléhají mnohem méně než na Rusko. Máme problém s plynem. Oni by nám ho ale stejně hodně omezili, aby mohla růst jeho cena. My s tím můžeme žít – zastropujeme ceny energií. V zimě nezmrzneme, o nejslabší se postaráme. Kdežto Rusko ty sankce postupně uškrtí. A po zimě mu bude ještě hůř. Nebude mít čím nás vydírat. Kromě plynu, ropy a hnojiv nemá skoro nic. Rusko je ekonomicky malá země. A kvůli sankcím nebude mít ani vojenskou municí, protože do ní potřebují komponenty, které tam nejsou schopni sami vyrobit. Rusko postupně umře…

■ **Až tak?**

Co je vlastně Rusko? Kdysi ho ovládla mongolská říše a Moskva (poté, co byla ve 13. století zcela vypálena, pozn.

red.) začínala jako výběrčí daní právě pro Mongoly, kolaborovala s nimi. Proto je spousta slov v ruštině mongolského původu, například džengi – peníze. I vojenské praktiky jsou podobné těm mongolským – teror vůči civilnímu obyvatelstvu. Oni daleko víc připomínají mongolskou říši než původní Kyjevskou Rus, která byla napadena Mongoly ve 13. století. Moskva potažmo Rusko je přímým pokračovatelem mongolské říše, jen s porcí korupce navíc. A teď se tahle novodobá mongolská říše rozpadá v přímém přenosu. A konečně zanikne.

■ **Nebude pro svět ještě horší zpráva, když se Rusko rozdrobí? Třeba proto, že nevíme, do jakých rukou se dostanou jaderné zbraně?**

Lepší by bylo, kdyby se Rusko civilizovalo, jak jsme všichni doufali. Rozpad Ruska nám přinese jen problémy, byli bychom radši, kdybychom se o Rusko nemuseli starat a dostávali řádně ropu a plyn. Ale oni se tou cestou vydali sami. Atomovky jsou jedinou hrozbou, která Rusům zbyla. V jejich ubohosti je už může těšit jen pomýšlení na to, jak ublížit ostatním.

■ **Ale nevypustilo Rusko toho džina z lahve? Nenajde následovníky, kteří mají dobytelské choutky? Třeba Turecko?**

Vypustilo, ale rovnou všem také ukázalo, jak velkým průšvihem to může skončit. Nejenže se ta speciální operace na Ukrajině Rusku nevyplatí, pro znamená to pro něj totální katastrofu. Kdybychom vloni na Západě plánovali, jak Rusko zničit, nic tak účinného bychom nevymysleli.

Milan Eisenhammer

